

Gunnar Elstad

Sjelesørgeen

Fra boken "Grunnleggende sjelesorg", Lunde Forlag, Oslo 2000.

Hvem kan være sjelesørger?

I prinsippet kan enhver kristen være sjelesørger. Dette er noe som hører inn under det alminnelige prestedømmet.

Men på samme måte som vi ikke oppsøker en hvilken som helst lege når vi lider av en alvorlig sykdom, går vi heller ikke til en hvilken som helst kristen med våre åndelige eller menneskelige problemer. Vi går til den vi tror kan gi best hjelp! Det har noe med kunnskap, men kanskje enda mer med erfaring, å gjøre.

Bibelske idealer.

Bibelen presenterer oss ikke for sjelesørgere av den typen vi kjenner fra vår egen tid. Men den har meget å si om kristne ledere generelt, både når det gjelder forhold til Jesus, til budskapet som skal formidles og til de menneskene som trenger hjelp. La oss ta med noen ord til ettertanke:

Da de var ferdig med måltidet, sier Jesus til Simon Peter: "Simon, sønn av Johannes, elsker du meg mer enn de andre her?" Han svarte: Ja, Herre, du vet at jeg har deg kjær". Jesus sier til ham: "Fø mine lam". (Joh 21,15)

Våk derfor og husk at jeg natt og dag i tre år ikke holdt opp med å formane hver eneste en med tårer. Og nå overgir jeg dere til Gud og hans nådeord, som kan oppbygge dere og gi dere arven sammen med alle dem som er blitt helliget. (Paulus til lederne i Efesos. Apg 20,31-32)

Ja, Gud er mitt vitne på at jeg lengter etter dere alle med Jesu Kristi kjærlighet. (Fil 1,8)

Ham (Kristus) er det vi forkynner, og vi rettleder og underviser alle mennesker i den fulle visdom, for å føre hvert menneske fram til modenhet i Kristus. For å nå dette mål arbeider og kjemper jeg i hans kraft, den som virker i meg med styrke. (Kol 1,28-29)

Vi er blitt inderlig glad i dere og ville gjerne gi dere, ikke bare Guds evangelium, men også vårt eget liv. Så mye holdt vi av dere... Dere vet også at vi formante hver og en av dere som en far gjør med sine barn: Vi satte mot i dere og bad dere inntrengende om å føre et liv verdig for Gud, som kaller dere til sitt rike og sin herlighet. (1 Tess 2,8 og 11-12)

Sjelesørgerens personlighet.

Det finnes mange forskjellige retninger og metoder innenfor sjelesorgen. Ennå har det ikke lyktes å påvise at en retning oppnår bedre og mer varige resultater enn de andre.

Derimot er det mye som tyder på at resultatet er avhengig av sjelesørgeren som person! Enkelte undersøkelser viser at det som karakteriserer gode sjelesørgere, er:

Personlig varme. De har oppriktig omsorg og "bryr seg" - uten at de blir dominerende eller "klamme". De er glad i mennesker. (Kjærlighet og respekt er noen ganger alt som skal til for å hjelpe et menneske til et nytt liv.)

Ekthet. De gjemmer seg ikke i en "rolle", og har ikke behov for å dekke over sin egen usikkerhet. De vet hva de selv kan og ikke kan. De viser følelser og er spontane uten at de dermed blir ukontrollerte. De er ærlige samtidig som de er taktfulle.

Medfølelse (empati). De forstår hvordan den andre føler og opplever situasjonen, og de har respekt for den andres følelser. De har, og kan uttrykke, medfølelse. Likevel

makter de å ha tilstrekkelig distanse til ikke å bli revet med av den andre.

Evne til å lytte. Dette omtaler vi et annet sted i heftet..

Måltrettethet. De har evne og kunnskap til å hjelpe andre til, skritt for skritt, å bevege seg ut av problemene og nå et mål som er ønskelig og realistisk. (Vi skal senere komme tilbake til sjelesørgerens kunnskaper og ferdigheter.)

Andre holdninger og personlighetstrekk kan derimot være direkte ødeleggende for sjelesorgen:

Nysgjerrighet. En føler det personlig tilfredsstillende å snuse i andres hemmeligheter.

Kontaktbehov. Dersom en selv er ensom eller har kontaktproblemer, kan en begynne å føle et sterkt behov for å holde kontakt med, eller enda binde seg til, dem som søker sjelesorg.

Maktbegjær. Noen føler det tilfredsstillende for sin egen del å fungere som rådgiver, styre andre eller "si folk sannheten". En sjelesørger er alltid i en maktposisjon. En må være moden for ikke å misbruke denne makten.

Messiaskompleks. Det vil si at en er avhengig av å hjelpe andre for å opprettholde sitt eget selvbylde. En trakter etter å oppleve deres takknemlighet, avhengighet og hengivenhet.

Båstøtning. En ser ikke levende enkeltindivider, men bare "ugifte mødre", "loviske kristne", "typiske depresjonspasienter" eller "konservative". Den som søker hjelp blir mer et kasus enn en person.

Dømmende holdning. Selvsagt må en noen ganger konfronteres med sine synder. Men sjelesørgeren må ikke glemme at han eller hun selv er en synder! Dessuten: en som føler seg angrepet, vil gå i forsvar. Jo mer en må forsvare seg, jo lenger tid tar det før en tør åpne seg og ta imot hjelp. Den beste hjelpen får en når en selv får oppdage sine synder og bekjenne dem uten å bli presset til det. Det å bli avslørt av Gud, er en ting. Det å bli avslørt av en sjelesørger, kan være noe ganske annet.

Kunnskaper og ferdigheter.

Som allerede antydnet: Sjelesørgere må, på samme måte som f.eks. kirurger og bilmekanikere, ha en del kunnskaper og ferdigheter for å gjøre en god jobb.

Kunnskap om Guds Ord. Sjelesørgerens oppgave er ikke å si det han eller hun selv tenker og tror, men å holde fram det Bibelen sier. Det kan en selvsagt ikke gjøre uten å ha tilegnet seg bibelkunnskap.

Det er en god begynnelse at en har tilegnet seg de sentrale frelsessannhetene.

Men en kan fort få behov for enda mer omfattende kunnskap. Stilt overfor livets utallige problemer, må en etter hvert tilegne seg et bibelsk helhetssyn som bl.a. omfatter en virkelighetsoppfatning, et menneskesyn, et verdisyn og en viss gjennomtenkning av "Det ondes problem".

Oversikt over vanlige problemer. En lege må vite hva slags sykdommer han kan støte på. Det går ikke an å diagnostisere en sykdom før en vet at den finnes og hva slags symptomer den gir. I sjelesorgen er det på samme måte. For ganske få år siden oppdaget en f.eks. ikke sek-

suelle overgrep. Da visste en forholdsvis lite både om deres utbredelse og de skadevirkningene de gir.

Samtaleverktøy. Vi trenger metoder og retningslinjer for personlige samtaler slik at det blir skapt trygghet, slik at flest mulig av problemene kan nevnes med navn og slik at vonde følelser får slippe fram.

Å lære av hverandre. Flere mennesker får til sammen langt mer erfaring enn bare en person kan skaffe seg. Det å arbeide sammen i team, komme sammen for å dele erfaringer, ol., kan gi en veldig god hjelp i tjenesten.

Selv å gå til sjelesorg. En som selv går til sjelesorg, vil til egne seg en lærdom som det er umulig å lese seg til. Terapeuter må ofte selv gå til "behandling" før de får lov til å behandle andre. Sjelesørgere kan ha god nytte av det samme.

Veilederens følelser.

Dersom vi løfter av lokket og synger ned i et piano, vil vi høre at pianoet gir gjenlyd. Den strengen som har samme frekvens som den tonen vi synger, begynner å vibrere.

Noe lignende skjer når en sjelesørger lytter til en annen: Sjelesørgerens egne følelser begynner å vibrere. Og jo mer ubearbeidede disse følelsene er, jo sterkere vil de vibrere, og desto mer uhensiktsmessig vil sjelesørgeren reagere når den som søker hjelp kommer inn på følelser som ligger nært opp til det han / hun har distansert seg fra. Frykten eller ubehaget som oppstår da, kan slå ut i:

- Aggresjon eller autoritære holdninger ("Nå må du ta deg sammen...", "Handler du i strid med Guds ord, må du også ta følgene", "Innses du ikke at dette er synd!?!") Er vi sint eller skuffet over oss selv, blir vi også lett sint eller skuffet over andre.
- Bagatelliseringer ("Det går nok over, skal du se", "Du er ikke den eneste som opplever dette vanskelig"). Da tør vi ikke innrømme at også vi selv har et viktig problem.
- Tilbaketrekning. Kanskje prøver en å avslutte samtalen raskest mulig. Kanskje trekker en seg unna og blir fjern. Kanskje prøver en å skifte tema.
- Vi kan også reagere på den måten at vi i alt for sterk grad går opp i den vi skal være sjelesørger for fordi vi ubevisst har trang til å kretse om våre egne følelser. I så fall tror vi nok selv at vi er utmerkede sjelesørgere, mens vi i virkeligheten slett ikke er det!

Det som kanskje blir aller vanskeligst når dette er utgangspunktet, er det å takle den aggresjonen som alltid vil bli rettet mot en sjelesørger.

Det er faktisk ikke så sjelden en med forholdsvis store personlige problemer trakter etter å bli sjelesørgere for andre. Det dukker alltid opp noen slike på sjelesorgkurs. Selv tror de ofte at de har spesielt gode forutsetninger for å hjelpe andre, og de kan faktisk også virke ganske tiltrekkende på dem som trenger hjelp og veiledning.

Men selv om felles skjebne kanskje kan være felles trøst for en tid, er felles skjebne ofte et heller dårlig utgangspunkt for å komme ut av et problem og bli ferdig med det. Både alkoholikere og unge med spiseforstyrrelser har en egen evne til å finne hverandre, og de opplever det veldig godt å snakke sammen om felles problemer. Men det er ikke mange eksempler på at de har hjulpet hverandre ut av problemene.

Vi reagerer alltid følelsesmessig på dem som kommer for å snakke med oss. Noen liker vi, andre liker vi ikke. Noen irriterer oss og får oss til å tenke "Nå må de jammen begynne å ta seg sammen". Andre får vår medfølelse slik at vi får lyst til å ta oss av dem. Atter andre kjeder oss fordi det de sier virker så lite

vesentlig. Det er også noen som vekker angst eller avsky hos oss.

Idealet er ikke at vi ikke reagerer følelsesmessig. Idealet er at vi våger å innrømme våre egne følelsesreaksjoner og lærer oss til å styre dem slik at de ikke gjør ugagn.

En sjelesørger som ikke i rimelig grad makter å styre og distansere seg fra sine egne følelser mens den sjelesørgerske kontakten pågår, bør være redelig nok til å anbefale en annen sjelesørger.

I denne sammenheng må vi også nevne at "grensereguleringer" ofte er en viktig del av sjelesorgen.

Vi har alle behov for forståelse, fortrolighet og nærhet. Men dersom noe har gått galt i vår tidlige utvikling, kan vi enten ha blitt så skeptisk til nærkontakt at vi trekker oss unna og er livredd for å slippe noen inn på oss, eller vi går til den andre ytterligheten og blir klengete, grenseløse og kommer liksom aldri nært nok. Den første gruppen trenger hjelp til å åpne seg og ta imot varme og nærhet - kanskje for første gang i sitt bevisste liv. Den siste gruppen må lære å akseptere at det finnes grenser, at grenser også kan skape trygghet og klarhet, og at det går an å ta imot kjærlighet og varme uten at det blir grenseløst.

En sjelesørger som ikke har et trygt forhold til sine egne grenser, får det vanskelig. En som selv er redd nærhet, orker ikke en som er klengete. En sjelesørger som selv er grenseløs, kan skremme bort en som er skeptisk til nærhet.

En som er trygg på sine egne følelser, deriblant de seksuelle følelsene, er som sjelesørger den som på best måte kan gi varme og støtte og hjelpe den andre til å regulere grensene sine slik at de blir sunne og hensiktsmessige. Sjelesørgeren blir på den måten et trygt forbilde når det gjelder nærhet og følelser.

Noen ganger er det godt med fysisk kontakt. Det kan være godt å få en klapp på skulderen, og det kan være godt å bli holdt rundt i en krisesituasjon. Mange har til og med lengtet etter å få oppleve dette.

Men det er grunn til varsomhet. For det første kan fysisk kontakt forsterke, eller spille på, de seksuelle følelsene. For det andre kan noen, særlig menn, føle det nedverdiggende å bli berørt (berøring har med status å gjøre). For det tredje har noen, særlig de som har opplevd ulike former for overgrep, svært negativ erfaring med berøring.

Det er viktig at vi våger å støtte oss til andre. Men det er også viktig at vi våger å stå på egne ben. Av og til har vi behov for å få lov til å være barn, men vi trenger nok enda mer å bli akseptert som voksne. Dette må også sjelesørgeren tenke litt over når han eller hun gir noen en klapp på skulderen.

Hovedregelen er dessuten: En sjelesørger eller veileder skal aldri berøre noen for å dekke sine egne følelsesmessige behov. Det skal hele tiden skje på den andres premisser! Påtvunget berøring er alltid vondt.

I kapitlet "Perspektiver på sjelesorgen" redegjorde vi for den viktige forskjellen på sympati og empati. Dette har også noe med veilederens følelser å gjøre.

Det kan meget lett oppstå seksuelle følelser mellom sjelesørgeren og den som kommer til sjelesorg. Det å snakke sammen om dype ting, gir nemlig en sterk følelse av nærhet, og følelsen av nærhet kan fort gå over til forelskelse og seksuelle følelser.

Mer eller mindre bevisst kan betrouelser brukes nettopp som et middel til å innlede kontakt. Fenomenet er velkjent i ungdomsmiljøer, men ikke bare der. Det er heller ikke sjeldent at folk henvender seg til menigheter eller kontaktelefoner med ønske om å få en sjelesørger av motsatt kjønn - et ønske som ikke bør imøtekommes.

På den andre siden kan ensomme mennesker trakte etter å bli sjelesørgere for nettopp å oppleve nærhet og intimitet. Det sier seg selv at dette er et dårlig utgangspunkt.

Det går ikke an å helgardere mot forelskelse og seksuell tiltrekning. Det er heller ikke i seg selv galt at slike følelser oppstår. Det som imidlertid er viktig er at en er profesjonell nok til å gjenkjenne følelsene i tide og vite hvordan en skal takle dem. Og, NB, det er sjelesørgeren som har hovedansvaret, for ikke å si eneansvaret, for å takle situasjonen.

Dersom det er den som søker sjelesorg som blir forelsket eller opplever seksuelle følelser, er det viktig at sjelesørgeren er avslappet nok til å kunne ta det til etterretning og profesjonell nok til ikke å besvare disse følelsene eller tilfredsstillende forventningene om større nærhet eller intimitet.

Dersom det er sjelesørgeren som blir forelsket, er denne følelsen hans eller hennes ansvar, og sjelesørgeren skal ikke belaste den som har søkt hjelp med å fortelle om følelsene sine.

Der forelskelse eller seksuell tiltrekning er en hindring for saklighet og profesjonalitet, bør en annen sjelesørger overta.

Det er mange grunner til at forelskelse og seksuelle følelser kan oppstå i sjelesorg.

- Det å snakke sammen om dype ting kan i seg selv føre til forelskelse eller vekke seksuelle følelser.
- Ensomhetsfølelse og et sterkt kontaktbehov kan være til stede både hos sjelesørgeren og den som søker hjelp. Personlige samtaler kan fra begge hold brukes til å dekke et erkjent eller uerkjent nærhetsbehov.
- Likedan kan begge parter ha et anstrengt forhold til sin egen ektefelle og oppleve det veldig godt å bli forstått og respektert av en annen igjen.
- Sjelesørgeren kan være en varm, forståelsesfull person som passer godt til det idealbildet en har av en ektefelle eller foreldrefigur.
- Den som søker sjelesorg kan vise sjelesørgeren den etterlengtede tillit, respekt og beundring som denne har savnet fra sin egen ektefelle eller sine egne foreldre.

Det er alltid, absolutt alltid, sjelesørgeren som har ansvaret for rammene rundt samtalen. Sjelesørgeren må være moden nok til ikke å la seg lokke eller forføre, og la være å gi fysisk nærhet som kan misforstås.

- Samtalene må være profesjonelle, formelle og strukturerte. Dette gjelder også tid og sted for samtalen. Det må være en vesentlig forskjell på sjelesorg og vanlig samtale.
- Sjelesørgeren må ha klare grenser uten å være avvisende.
- Sjelesørgeren bør ane uråd når han/hun a) begynner å drømme og fantasere om personer de har i sjelesorg, b) blir skuffet når samtaler avlyses, c) har vanskelig for å avslutte en samtalerække, d) har en veldig sterk trang til å sjekke hvordan den som søker hjelp har det mellom samtalen eller etter at prosessen er avsluttet.
- Sjelesørgeren bør også ane uråd når den som søker sjelesorg begynner å få omsorg for sjelesørgeren og uttrykker interesse for dennes følelser og privatliv.

De siste årene har det vært stadig mer tale om grenseoverskridende atferd og seksuelle overgrep i forbindelse med sjelesorg.

For å beskytte sjelesørgeren og den som kommer til sjelesorg har det derfor blitt mer og mer vanlig at menigheter har som fast praksis at sjelesørgere bare samtaler med folk av samme kjønn som dem selv. Eller den som søker hjelp får snakke med to sjelesørgere som fungerer som team – en mann og en kvinne.

Å kjenne seg selv.

Det er ikke selvsagt at vi kjenner oss selv - selv om de fleste av oss (hele 90%) tror at vi har en usedvanlig god selverkjenning.

Uansett hvem vi er, vil vi sette vårt preg på sjelesorgen - på godt og vondt. Men jo bedre vi kjenner oss selv, jo større blir sjansen for at vi kan utnytte "det gode" og begrense "det onde".

Personlighetstype. Tar vi f.eks. utgangspunkt i Tor Johan Sørensens bok "Det firfoldige menneske" og finner ut av vi selv tilhører den "selvstendige" og "ordentlige" personlighetstypen, er det all grunn til å tenke over hvordan vi da vil veilede en som er "løssluppen" og "selvhengivende". Eller for å bruke et annet system: Hvordan vil en innadventd sjelesørger veilede en som er utadventd? Uansett hvordan vi er, har vi både sterke og svake sider. Vi skal oppmuntre andre til å utvikle sine egne sterke sider. Vi skal ikke hjelpe dem til å bli kopier av oss selv.

Familiebakgrunn. Vi har alle en tendens til å se på vår egen familie som "normal" og andre familier som "for meget" eller "for lite" i en eller annen retning. Vi har også lett for å tenke at fordi vi selv har opplevd så meget positivt i vår egen familie, har vi ikke rett til å si at noe har vært vondt eller vanskelig i oppveksten. Problemet er at slik tenker også de som kommer til sjelesorg og virkelig har hatt det vanskelig! Tør vi ikke se det negative i vår egen bakgrunn, vil vi neppe gi andre trygghet til å nevne det negative de har opplevd. I syndefallets verden er det ingen som ikke også har opplevd noe smertefullt i forhold til sin egen familie.

Følelser. Dette har vi behandlet i avsnittet "Veilederens følelser".

Evner og egenskaper. Vi må vite noe om hva slags mennesketyper vi har best forutsetning for å forstå og hvilke mennesketyper vi har vanskeligst for å forstå. Vi må vite hvilke problemer vi kan gi god hjelp til å løse, og hvilke problemer vi har liten erfaring i å løse. Vi må også vite litt om fordeler og ulemper ved de sjelesørgeriske metodene vi bruker (Og vi bruker alle en metode, uansett om vi vedkjenner oss den eller ikke).

Hjertesaker. Vi vet at behandlere som er veldig opptatt av incest, ser incest-utsatte overalt - også der de ikke er. Dersom vi har en del yndlingshypoteser om hva som er de viktigste problemene hos "dagens mennesker", vil vi altfor lett samle på observasjoner som bekrefter hypotesen. Brillene våre vil da mer og mer avgjøre hva vi ser. Noen sjelesørgere ser alltid uoppgjorte synder, andre ser alltid sår som ikke er leget, atter andre ser misforståelser når det gjelder lov og evangelium. ("Dersom alt du har er en hammer, er alt du ser spiker.")

Særlige utfordringer.

I dette avsnittet skal vi nevne ting som kan skape følelsesmessig kaos i sjelesørgeren eller være en stor påkjenning for hans eller hennes tålmodighet.

Aggresjon. En person som har vært utsatt for andres urettferdighet eller press (og svært mange har det), vil alltid bære på aggresjon. Sjansen er stor for at denne aggresjonen i en periode vil bli rettet mot sjelesørgeren. Sjelesørgeren må da våge å være skyteskive uten selv å bli autoritær eller sint, forsvare seg, være avvisende eller trekke seg. Han eller hun må også våge å oppmuntre til at aggresjonen får komme fram.

Aggresjon er også en viktig del av den løsrivelsen som er nødvendig for at den som har søkt hjelp skal kunne frigjøre seg fra hjelperen og bli et selvstendig menneske.

Det sier seg selv at en sjelesørger som ikke har kontakt med sin egen aggresjon eller ikke har akseptert den, vil få store problemer når den som søker hjelp begynner å kjenne på sinte følelser.

Manipulering. Mange vil, uten at de selv er klar over det, være ute etter å manipulere sjelesørgeren. Noen ønsker omsorg, og tror at de får det dersom de gjør seg svake eller truer med selvmord. Andre kan, uten å vite det selv, arbeide for at sjelesørgeren skal føle seg skyldig eller utilstrekkelig. Atter andre er så redde for at sjelesørgeren skal være enda en som avviser dem, at de like godt arbeider for at avvisningen skal skje så fort som mulig så den er overstått. Så er det noen som kommer med seksuelle inviter - og noen som spiller sine hjelpere ut mot hverandre.

Sjelesørgeren må ikke la seg manipulere. Samtidig er det viktig at den som søker hjelp heller ikke blir avvist. Selv om manipulering eller forsøk på manipulering er slitsomt, gir dette verdifull informasjon om hvordan den som søker hjelp ofte behandler sine medmennesker. Det vil etter hvert gi et godt utgangspunkt for å snakke sammen om det som foregår i forholdet mellom sjelesørgeren og den som søker hjelp.

Motstand. Samtidig som en søker hjelp, er en som regel også redd for å åpne seg og avsløre det som er flaut eller vondt. Bevisst eller ubevisst vil en ikke fortelle hva en har opplevd og hvilke følelser en sliter med. Noen ganger kan dette resultere i taushet, at en lar være å holde avtaler eller, i verste fall, at en avbryter sjelesorgen. Uerfarne sjelesørgere kan bli både fortvilte og desperate når de opplever slik motstand. Men det nytter aldri å bryte opp en låst dør. En må vente til den åpnes innenfra.

Motstanden kan også komme fra ektefelle og foreldre. Det skjer gjerne når de blir redde for at den som søker hjelp skal forandre seg for meget, at samspillet i familien skal forrykkes, eller at sjelesørgeren skal få innsyn i familiehemmeligheter.

Taushetsplikt.

Mange flere enn vi tror, har erfart at det de har sagt i sjelesorg, har kommet videre til andre. En blir også

skeptisk til å åpne seg for en taler som i en andakt refererer hva han har opplevd i sjelesorg.

Sjelesørgeren må pålegge seg selv en streng taushetsplikt. Det vil si at en ikke bringer noe av det en har hørt videre - ikke engang til sin egen ektefelle.

OBS!

Det fortelles at det engang ble foretatt en rundspørring blant personalet på et sykehus. Spørsmålet lød: "Hvem er den viktigste personen på sykehuset?" Det viste seg at ingen kom til å foreslå pasienten!

Den viktigste personen i en sjelesørgerisk samtale er ikke sjelesørgeren, men den som søker hjelp. Jo mer selvopptatt sjelesørgeren er, jo lettere blir dette glemt.

- Hvorfor skriver du ikke fortellinger som er penere, vakrere? Spørsmålet han stilte og den dype sorgen som lyste ut av ansiktet hans, stakk fortsatt Suguro i hjertet når han satt på det lille kontoret sitt og skriblet i vei med en blyant.

Men han greide likevel aldri å skrive en eneste vakker, penere roman. Pennen hans ble av en eller annen grunn ved med å avtegne de svarte, mørke, heslige sidene av romanpersonene hans. Som romanforfatter kunne han ikke få seg til å forbigå eller overse noen av de bestanddelene et menneske består av.

Og likevel følte han at når han beskrev sine personers dystre hjerter, samlet det seg også mørke skyer i hans eget sinn. For å avbilde et motbydelig hjerte, måtte hans eget hjerte også bli avskyelig. For å gjengi sjalusi, måtte han nedverdige seg selv, nedsenke seg i misunnelse. Jo mer han skrev, jo mer ble han oppmerksom på den vederstyggelige stanken som dunstet fra hvert enkelt menneskes innerste indre. I en periode av livet sitt, da han skrev om denne stanken, måtte han stadig tenke på prestens ansikt og ordene han hadde sagt: - Hvorfor skriver du ikke fortellinger som er penere, vakrere.

Med tiden begynte Suguro og føle at han hadde funnet sitt eget personlige svar på dette spørsmålet. Han mente at en sann religion måtte være i stand til å forholde seg til de mørke melodiene, de falske og motbydelige lydene som gjenlyder fra menneskenes hjerter.

(Fra Shusaku Endo: "Skandale".)